

Wolfgang Amadeus i mausoleum

Postmodernismens förödande inflytande på den klassiska musiken utreds av Lars Holm, välkänd radioröst på *Classic FM* och utövande musiker.

Sedan tio, femton år tillbaka råder begreppet "på tidstroga instrument" tyranniskt inom det europeiska musiklivet. Inte utan skäl. Tidstroheten är en fix idé inom musiken som bara alltför väl rimmar med den politiska korrektheten. Samma människor som på 1960- och 70-talen var socialistiser – med maouistisk eller stalnisk *touché* – har på 80- och 90-talen blivit miljövänner och ekologer. Förr köpte de i solidaritetens namn böner från Zimbabwe, nu köper de miljömärkta sensträngar från gotländska friggående får. Därmed inte sagt att den tidstroga flugan endast surrar kring ekovänligt gödsel.

Sokalseminariet 7

Att lyssna till föregivet tidstroga musik är numera en chic sysselsättning, inte minst de franska intellektuella finner det intressant med en musik som inbjuder till ändlösa teoretiska diskurser. I Sverige är kultursnobbarna av naturliga orsaker mindre verbala och i högre grad beroende av statliga subventioner. Men det var i Frankrike under president Mitterrands och kulturminister Jack Langs era som den förmått autentisk uppförandeprexis slog igenom och blev stilbildande.

Elitens arrogans

Frankrike har i likhet med Sverige att kämpa med sviterna av en alltför vidlyftig bidragspolitik. Den franska fascismens framgångar kan inte förklaras med hänvisning till arabisk invandring och arbetslöshet. Till grund för det jäsande missnöjet ligger också regeringens alarmerande svaghet för (post-)modernismen i alla dess former och barockmusik på tidstroga instrument är, hur paradoxalt det än kan tyckas, blott ännu ett symptom på elitens arrogans.

Alternativet – en själlös och kulturellt indifferent regering – kan tyckas dystert, men motsvarar åt-

Hummerkadrillen. Och så började de dansa långsamt och högtidligt runt och runt Alice. Då och då trampade de henne på tårna när de kom för nära. För att hålla takten viftade de med frambenen, medan den falska sköldpaddan mycket långsamt och dystert sjöng. (Illustration av John Tenniel)

minstone det tvingande kravet på ekonomisk sanering inför valutunionen. Därmed hamnar kulturen (numera som bekant frikopplad från vårt dagliga liv) åter i det spänningstillstånd som gör konstens och konstnärens tillvaro vanskliga. Fördelen är att färre människor föreställer sig en yrkesframtid som tonsättare, konsnär, författare eller musiker, vilket gynnar de darrar som trots oddsden inte kan göra annat än följa sin inre kallelse. Antalet charlataner minskar och en välbehövlig sanering tar vid.

Frågan om tidstroheten har faktiskt själsliga implikationer. Ta till exempel den autentiska barockfraseringen som befriar alla – exekutörer som åhörare – från det plågsamma kravet att behöva uppleva och känna något. En yttre, studerad affekt träder i uttryckets ställe och förvandlar geniala tonsättare till balsamerade mumier på *lit de parade* i historiens mausole-

um. Därmed har vi inringat typen: barockspecialisten är en mausolei- eller åtminstone museianställd, en som konserverar historien och ser till att ingen vidrör konstföremålen. Men stil är inte vxavgjutning- ar av en gångens epok. Det är att i sinnets rörelse, med blod och nerver söka förbinda sin nutida själ med en svunnen tids ideal, sensibilitet och livsupplevelse.

Den som förmår uppfatta det levande i det förflutna har också förutsättningar att tillägna sig dess stil. Den som föredrar affektläran (barockens konventionellt bestämda känslouttryck) framför den på intuitionen grundade inlevelsen, visar blott att hans själ är stelfrusen och tillsluten. Det spelar ingen roll hur tidstroga man söker vara: pe-ruk, smink och sensträngar gör oss inte till sjuttonhundratalsmänniskor. Men balsamerarna håller på att gräva upp musikhistorien bakifrån. Mendelssohn och Schumann

är sedan länge förvandlade till museiobjekt. Var går gränsen? Kommer vi så småningom också få en tidstroga Prokofjev, Bartok och Sjostakovitj?

Det finns uppenbarligen många musiker som borde ha blivit blockflöjtister och hyser en egendomlig förkärlek för birckenstocksandaler och vegetarisk kost. Av någon anledning har de slagit sig på att spela violin, cello, basfiol och oboe. Dessa instrument försöker de nu förvandla till blockflöjter och blir glada ju tonsvagate och mer orent det låter. Då bör man minnas att en tonsättare som J S Bach sökte och efterlyste tonstarka instrument; han föredrog den än idag berömd flöjtbyggaren Stainers instrument. Där till kommer att alla tonsättare av betydelse med glädje har hälsat alla innovationer på instrumentteknikens område. Då hammarklaveret kom slutade man att spela på cembalo, och med den moderna flygeln övergavs hammarklaveret. Då ventillhornet kom övergavs naturhornet, et cetera. Anledningen var att det lät bättre.

Vissligen var instrumenten under exempelvis Bachs epok stämde lägre än i våra dagar. Å andra sidan hade stråkinstrumenten *högre strängtryck*, en tjockare sträng måste spännas hårdare för att uppnå samma tonhöjd. Detta medförde att de trots lägre stämning *lät tonstarkare* än våra dagars autentiska instrument. Det har nog aldrig varit något musikaliskt ideal att låta så lite som möjligt.

Barockfräset ljuger

Då det moderna barockfräset gör anspråk på att ge oss den historiska sanningen, ljuger det inte bara vad avser de faktiska förut-sättningarna för forna tiders klädbild, utan även beträffande fraseringar och stilideal. Det är lika svårt att veta hur en violinist lät på Hivaldis tid som att föreställa sig huitalienska talades. Språkets uttal har, liksom musikens frasering, skiftat i alla tider. Då fransmannen idag läser Voltaire uttalar han inte texten på samma sätt som man gjorde för tvåhundra femtio år sedan. Han kan förstå den, om han förmår att förnimma något av den ande som en gång blåste liv i den.

Stilstroheten är en mask som döljer att kulturen, den egentliga, kämpande kulturen, är död. Ba-

rockmusik på tidstroga instrument och i tidstroga tolkningar är ett politiskt snarare än ett musikaliskt fenomen. Det motsvarar ett samhälle som uppvisar tanken på att själv skapa något: allt är rekonstruktion, arkeologi och falsk, omätligt pretentiös pietet för museihyllorna.

Problemet är att människor ägnar sig åt musik som en förevändning för att få predika.

Den undergrävande rörelse gör all gammal musik likvärdig. Plötsligen har även ett land som Sverige dussintals intressanta tonsättare. Vardens manuskript som till äventyrs existerar i Kungliga Akademiens gömmor – och som i nio fall av tio borde ha förblivit där – grävs fram och restaureras som om det var fråga om kostbara relikier. I realiteten handlar det om dussin- var: gängna tiders mediokra tonsättare levererar råmaterial till dagens mediokra artister.

Frasering i notskriften

Problemet med tidstroheten är inte om det lät på det ena eller andra sättet för tvåhundra år sedan. Problemet är att människor ägnar sig åt musik som en förevändning för att få predika. Betrakta faksmilskriften till Bachs *Chaconne* för soloviolin. Skriftens böljerörelse säger mer om frasen än tio band ur den formaliserade affektlära, som intellektuella klerker åter söker påtvänga oss. Som kyrkans män i alla tider sökt medel att snöpa den enskilde, ser det moderna prästerskapet som sin uppgift att trå tvångstroja över sinnesnjutningen och brännmärka all spon- tanitet. Det sker inte längre i Jesu Kristi namn utan i Wolfgang Amadeus Mozarts. Men även om Mozart skrev *Enleveringen ur seraljen* var han inte eunuck. Och det var nog inte Kristus heller.

LARS HOLM

Tidigare inlägg i seminariet: *Introduktion 28/2, Margareta Norlin 5/3, Svante Folin 12/3, Fredrik Sjöberg 21/3, Nils Peter Sundgren 26/3, Alexander Johansson och Fredrik Sjöberg 4/4.*

En medicinmans minnen

Hängs ett gevär upp på väggen i första akten, ska det avfyra i tredje. Frågan är vad en död präst kan åstadkomma i slutscenen. Karl Steinick anmäler.

sann ingen lätt uppgift. Efter att ha lagt ut detta feta bete åt läsarna drar Robertson Davies in reven och låter i stället doktorn berättas sitt livs historia. Det pastorliga fränfallet får med andra ord vänta till slutet och eftersom doktor Hullah nått mogen ålder drojer det. *Medicinnamen* är Davies sista roman, originalet utkom 1994, året före hans död. Den är därmed i dubbel bemärkelse ett slags andligt testamente. Både författaren och hans berättare har ett liv att se tillbaka på och reflektera över. Strax efter de första mötena med

den kvinnliga reportern tar sig doktorn för att skriva ner sina hägkomster och det är den texten som Davies alltså låter bli själva berättelsen.

Utgångspunkten är en håla bortom alla hälor, någonstans ute på den kanadensiska landsbygden. I en tid då både seklet och den blivande doktorn var unga finns inte mycket annat att göra på en sådan plats än att dra därifrån snabbast möjligt. Jonathan åker till stan, blir student och återvänder hem med Freuds *Drömydning* i ränslan. Hans hulda moder

läser och drabbas av svårartad hysteri. Oidipus vad då för något? Herreje, vad påstår tokstollen i Wien, skulle barnen vilja lägga sina mödrar och mördra sina fäder? En sådan snuskbok vägrar hon att ha i sitt hem. Den blivande medicinmannen dras ändå till det nya och efter att ha krigat i det stora europeiska kriget fortsätter han vidare i livet, försöker tyda sina egna drömmar och skapa sig en verklighet som privatpraktiker i Toronto. Han återupptar kontakten med några gamla skolkamrater. Rätt vad det är har

livet rullat på så långt att han sitter där i högmässan och ser fader Hobbes, de fattigas vägörare, dratta på åndan och dö nästan innan han nått golvet.

Nog måtte det ha varit mer världsliga än gudomliga krafter bakom detta oförebådade dödsfall, problemet är bara att det inte intresserar någon att ta reda på det, inte ens läsaren. När det inte går att uppådda något engagemang för doktor Hullah, som sli- ter för att göra sig intressant i sina nedteckningar, vad spelar då en död präst för roll?

Som porträtt av en *nobody* med pretentioner på livsvisdom och bildning har väl *Medicinnamen* sina poänger, men brukar man undvika sådana live finns det ingen anledning att utvärda dem i fiktionen.

KARL STEINICK

Alla våra gärningar har ett slut och även en präst kallas hem förr eller senare, men nog är det illavarslande när budet kommer mitt under utskänkningen av den heliga nattvarden.

Skönlitteratur

Robertson Davies
Medicinnamen
Wahlström & Widstrand, 1997

Nu hände det för länge sedan men den unga journalisten Esme anar något och den gamle läkaren hon intervjuar, doktor Jonathan Hullah, sitter och tjuvhåller på just detta något. Att lirka ur gubbs- struttan vad som verkligen hände med fader

Robbes när han föll död till golvet i St Aidans, det är min-